

Вікторія Ігорівна Шевердіна

Відділ планування та координації науково-правових досліджень
Національної академії правових наук України
Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОПРАВОВИХ ВІДНОСИН У ПРОФЕСІЙНОМУ СПОРТІ

Анотація. Статтю присвячено питанню врегулювання трудових відносин у всіх суспільно-важливих сферах для держави, де можуть виникнути такі відносини та забезпечення гідних умов праці для всіх працівників. Актуальною сферою стає фізична культура і спорт, бо являється важливою складовою суспільного буття. І, звичайно, професійні спортсмени як рівноправний осередок суспільства вимагають виваженого правового регулювання, можливості реалізації й захисту їх прав і законних інтересів. Професійний спорт є унікальним явищем сучасного суспільства, яке поєднує культурні, соціальні й економічні функції. Водночас він є сферою, де формуються специфічні трудові відносини. Спортсмени, тренери, представники спортивних клубів і федерацій вступають у систему відносин, що регулюються трудовим правом, але існують випадки регулювання таких відносин – цивільним правом. У свою чергу трудові відносини – це система суспільних відносин, що виникають у процесі праці та регулюються нормами трудового права. У спорті вони мають особливу природу, оскільки спортивна діяльність поєднує високий рівень фізичного навантаження, публічність і специфічні умови праці. Спортсмен є суб'єктом трудових правовідносин, але його діяльність виходить за межі класичних трудових функцій, оскільки включає участь у змаганнях, рекламних заходах, дотримання спортивних регламентів, тощо. Метою статті є дослідження особливостей виникнення трудових відносин у професійному спорті, їх значення для розвитку сфери праці та визначення основних проблем їх правового регулювання. У статті розглянуто нормативно-правову основу виникнення трудових відносин та їх закріплення, а також узагальнено сукупність чинників, які впливають на виникнення таких відносин. У ході дослідження було підкреслено важливість забезпечення професійним спортсменам максимально гідних умов праці з урахуванням нестабільності в державі, безпекових умов, необхідності доопрацювання законодавчих механізмів упорядкування взаємодії між державою, роботодавцем і найманим працівником та внесення змін до чинного трудового законодавства.

Ключові слова: професійний спорт; спортсмен; працівник; трудові відносини; трудовий контракт; трудова функція; умови праці; національне законодавство.

Viktoriia I. Sheverdina

Department of planning and coordination of scientific and legal research
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

FEATURES OF LABOR RELATIONS IN PROFESSIONAL SPORTS

Abstract. *The article is devoted to the issue of regulating labor relations in all socially important spheres for the state, where such relations can arise and ensuring decent working conditions for all employees. Physical culture and sports are becoming a relevant sphere, because they are an important component of social existence. And, of course, professional athletes as an equal center of society require balanced legal regulation, the possibility of realizing and protecting their rights and legitimate interests. Professional sports are a unique phenomenon of modern society, which combines cultural, social and economic functions. At the same time, it is an area where specific labor relations are formed. Athletes, coaches, representatives of sports clubs and federations enter the system of relations regulated by labor law, but there are cases of regulation of such relations by civil law. In turn, labor relations are a system of social relations that arise in the process of work and are regulated by labor law norms. In sports, they have a special nature, since sports activities combine a high level of physical activity, publicity and specific working conditions. An athlete is a subject of labor relations, but his activities go beyond the boundaries of classical labor functions, since they include participation in competitions, advertising events, compliance with sports regulations, etc. The purpose of the article is to study the features of the emergence of labor relations in professional sports, their significance for the development of the labor sphere and the identification of the main problems of their legal regulation. The article examines the regulatory and legal basis for the emergence of labor relations and their consolidation, and also summarizes the set of factors that influence the emergence of such relations. The study emphasized the importance of providing professional athletes with the most decent working conditions, taking into account the instability in the state, security conditions, the need to finalize legislative mechanisms for regulating interaction between the state, employer and employee, and making amendments to current labor legislation.*

Keywords: *professional sports; athlete; employee; labor relations; labor contract; labor function; working conditions; national legislation.*

ВСТУП

Економічний стан держави та соціальні вимоги до розвитку сучасного суспільства ставлять перед державою завдання, які потребують невідкладного вирішення та мають нагальне значення для всіх важливих сфер життя людини. Сфера праці завжди була й буде основою існування суспільства, джерелом його багатства та важливим чинником розвитку науки, культури та суспільного прогресу, вона забезпечує створення матеріальних і духовних благ, задовольняє потреби людини та суспільства, а також формує особистість через розвиток навичок і здібностей. Тому значна кількість досліджень зосереджені на вирішенні теоретичних і прак-

тичних питань правового регулювання суспільних відносин у сфері праці з різними категоріями працівників. Зокрема, вирішення питань можливості та особливостей реалізації професійними спортсменами права на працю мають велике значення для розвитку сучасної правової держави. Адже професійний спорт розглядається не лише як складова загальної культури людства, а і як самостійний соціальний інститут, що інтегрується в усі сфери життя сучасного суспільства, виступаючи засобом збереження та популяризації суспільних цінностей, у свою чергу сприяючи зміцненню соціальних і міжнародних зв'язків. Тож питання регулювання трудових відносин у такій специфічній сфері як професійний спорт потребує вдосконалення, оскільки станом на сьогодні основний національний закон у галузі спорту – Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-ХІІ (далі – Закон № 3808-ХІІ) стосується лише загальних основ діяльності в сфері фізичної культури та спорту, регулює суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури та спорту, а також не містить навіть прийняттого визначення такого поняття як контракт із професійним спортсменом [1]. У зв'язку з цим важливого значення набуває вирішення як теоретичних, так і практичних проблем унормування таких відносин відповідно до потреб сучасного суспільства. Тому дослідження особливостей трудових відносин у професійному спорті є досить актуальним на сьогодні.

Серед науковців, праці яких присвячені дослідженню окремих аспектів правового регулювання трудових відносин зі спортсменами, слід виділити: В. В. Жернакова, М. І. Іншина, М. М. Клемпарського, О. С. Нестеровича, М. О. Ткалича, О. Ю. Кампі, О. Г. Середу, С. О. Сільченка, Г. І. Чанишеву, В. І. Щербину, О. М. Ярошенка та ін. Водночас особливості укладення трудового контракту з працівником-спортсменом не були досліджені в повній мірі, особливо враховуючи реалії сьогодення.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Методологічною основою дослідження є комплексний аналіз чинного законодавства України та наукової літератури щодо визначення правової природи трудових відносин у сфері професійного спорту. Автором було використано загальні й спеціальні методи наукового пізнання, зокрема, методи аналізу та синтезу для уточнення наукових позицій і підходів до вивчення питання трудових відносин у сфері професійного спорту. Метод індукції було використано для аналізу окремих етапів регулювання трудових відносин із професійними спортсменами. Дедуктивний метод виявився корисним при аналізі процедури виникнення трудових відносин зі спортсменами. Для дослідження окремих положень Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють право на працю професійних спортсменів, у дослідженні застосовано формально-правовий метод, який дає змогу детально проаналізувати визначення правової природи права на працю. Крім того, аналіз діючого трудового законодавства України слугував джерелом інформації, оскільки воно надало необхідну правову базу.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

В юридичній науці всі права громадян є суб'єктивними, тобто належать кожній особі, відкриваючи перед їх носіями можливості для різноманітної діяльності в тому числі й трудової, що включає задоволення потреб, інтересів та використання певних соціальних благ. Конституція України чітко розмежує основні права й свободи людини та громадянина. Також відповідно до загальноприйнятих норм міжнародного права кожна держава зобов'язана поважати й охороняти основоположні права і свободи будь-якої людини. Враховуючи те, що основні суб'єктивні права особи, закріплені в Конституції України, мають універсальний характер та розповсюджуються на всіх людей, тож професійні спортсмени володіють ними на загальних засадах. Право на працю – одне з найважливіших прав людини, воно закріплене в статті 43 Конституції України, яка встановлює, що «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується» [2]. Право на працю характеризується як: а) можливість заробляти кожному собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується; б) створення державою умов для повного здійснення громадянами права на працю; в) вільний вибір професії та роду трудової діяльності; г) професійне навчання, підготовка та перепідготовка кадрів відповідно до суспільних потреб; д) заборону примусової праці; е) гарантовані на рівні закону права на належні, безпечні й здорові умови праці, на заробітну плату [3].

Трудоправові відносини – це система суспільних відносин, що виникають у процесі праці та регулюються нормами трудового права. У професійному спорті вони мають особливу природу, оскільки спортивна діяльність має характерні особливості. Вона поєднує високий рівень фізичного навантаження, публічність і специфічні умови праці. Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» спортсмен – фізична особа, яка систематично займається певним видом (видами) спорту та бере участь у спортивних змаганнях [1]. Тобто спортсмен є суб'єктом трудових правовідносин, але його діяльність виходить за межі класичних трудових функцій, оскільки включає участь у змаганнях, рекламних заходах, дотримання спортивних регламентів тощо.

У статті 38 Закону № 3808-ХІІ зазначено, що діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає в підготовці та участі в спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їхніх доходів, провадиться відповідно вищевказаного Закону, Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури та спорту й міжнародних спортивних організацій [1].

Разом з тим зазначаємо, що в Кодексі законів про працю України (далі – КЗпП) відсутні окремі норми, які б регулювали діяльність професійних спортсменів. Лише в статті 77–1 КЗпП зазначається, що відпустка для підготовки та участі

в змаганнях надається працівникам, які беруть участь у всеукраїнських та міжнародних спортивних змаганнях. Тривалість, порядок, умови надання та оплати відпусток для підготовки та участі в змаганнях встановлюються Кабінетом Міністрів України [4]. Це вказує на те, що Кодекс законів про працю України недостатньо врегулює професійну діяльність спортсменів, не врахувавши певні характерні особливості такої діяльності.

Суспільні відносини, які стосуються діяльності професійних спортсменів в Україні, вирішуються переважно на підставі норм трудового законодавства. При цьому варто враховувати, що згідно з ч. 2 ст. 2 КЗпП працівники реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору [2]. У трудовому праві України загальним правилом є укладення безстрокових трудових договорів. Водночас законодавство передбачає можливість укладення строкових трудових договорів у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений термін. У сфері спорту це правило має виняткове значення, оскільки специфіка спортивної діяльності обумовлює необхідність чіткого визначення терміну контракту. Тож професійні спортсмени укладають строкові трудові договори (контракти), що впливає з положень ч. 3 ст. 38 Закону № 3808-ХІІ. Зокрема, це спортивні контракти, які є особливою формою трудового договору (контракту), яка прямо передбачена законодавством і використовується переважно у сфері спорту. Хоча для того щоб визначити правову природу спортивного контракту треба звертатися до статутних і регламентних документів спортивних організацій та об'єднань, в яких саме визначається поняття «спортивний контракт».

Разом з тим існують різноманітні погляди щодо правової природи регулювання відносин із професійними спортсменами у сфері праці. Зокрема, М. Ткалич стверджує, що в основі відносин між спортивним клубом та професійним спортсменом лежить не трудовий договір, а цивільно-правовий договір виконання робіт, відповідно до якого одна сторона (виконавець) зобов'язується виконувати тренувальну діяльність із метою набуття навичок, що дають змогу досягати високих результатів у спортивних змаганнях, а інша сторона (замовник) бере на себе обов'язок оплатити ці роботи за отримання права користування досягнутими спортсменами результатами. Таким чином, відносини контракування у спорті потребують регулювання інструментами цивільного права [5].

Відносини із спортсменами, що регулюються цивільно-правовими договорами характеризуються широкою свободою сторін у погодженні умов, тому це можна рахувати як перевагу. Але існує ризик меншого захисту спортсмена (мало гарантій при травмі, завершенні кар'єри) та формалізації реальних трудових відносин як цивільних, щоб уникнути зобов'язань.

У свою чергу О. Нестерович вважає, що трудові відносини професійного спортсмена мають регулюватися нормами трудового права і спеціальним законом про професійний спорт, який врегулює весь комплекс взаємовідносин держави та учасників професійного спорту. Особливий характер праці професійного спортсмена об'єктивно потребує спеціального правового регулювання відносин, які

виникають, що можливо в рамках диференціації трудового законодавства. Професійних спортсменів слід вважати працівниками (найманими працівниками) й застосовувати до їхніх відносин норми трудового права з усіма гарантіями (трудоий договір, соціальні гарантії, охорона праці, відпустки тощо). Враховуючи, що трудове право краще забезпечує соціальний захист працівника: компенсації за травми, пенсійні й медичні гарантії та мінімізує ризик зловживань із боку керівників [6].

Крім того, в окремих наукових працях обґрунтовується інша позиція щодо регулювання праці спортсменів-професіоналів. Так, О. Ю. Кампі вважає, що трудові відносини професійного спортсмена мають регулюватися не лише нормами трудового права, а й спеціальним законом про професійний спорт, який врегулює весь комплекс взаємовідносин держави та учасників професійного спорту. Особливий характер праці професійного спортсмена об'єктивно потребує спеціального правового регулювання відносин, які виникають, що можливо в рамках диференціації трудового законодавства [7]. Саме те, що трудові відносини професійних спортсменів вирізняються значною специфікою, яка не повною мірою охоплюється загальними нормами Кодексу законів про працю України свідчить, що загальне трудове законодавство створює лише базові гарантії, але не здатне врегулювати всі відносини у сфері професійного спорту.

Отже, провівши аналіз положень діючого українського законодавства, можна дійти висновку, що для врегулювання трудових відносин із професійними спортсменами-працівниками застосовується гібридний підхід [8]. Серед ключових проблем можна наголосити на відсутності чіткого розмежування між трудовими та цивільно-правовими відносинами, що призводить до правової невизначеності. До того ж професійні спортсмени, які працюють за цивільно-правовими договорами, позбавлені доступу до соціальних гарантій, а враховуючи високий рівень травматизму в спорті та короткий період активної кар'єри спортсменів це є значним недоліком. Праця спортсменів має регулюватися трудовим законодавством, оскільки, укладаючи цивільно-правові договори, спортсмени наражають себе на відсутність соціальних та правових гарантій, передбачених трудовим договором (контрактом). А заключаючи контракт сторони мають право на базові трудові гарантії, а також самостійно погодити додаткові умови: строк його дії, права, обов'язки та відповідальність сторін, умови матеріального забезпечення та організації праці працівника, додаткові соціальні пільги, гарантії, штрафні санкції за порушення умов контракту та умов розірвання контракту.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було зроблено наступні висновки.

Професійний спорт є унікальним явищем сучасного суспільства, яке поєднує культурні, соціальні й економічні функції. Водночас він є сферою, де формуються специфічні трудові відносини. Спортсмени, тренери, представники

спортивних клубів і федерацій вступають у систему відносин, що регулюються як трудовим, так і цивільним правом. Провівши дослідження особливостей трудоправових відносин у професійному спорті, їхнього значення для розвитку сфери праці та визначення основних проблем їх правового регулювання, було встановлено, що регулювання праці професійних спортсменів в Україні здійснюється як на нормативному, так і на договірному рівнях. Проте нормативне регулювання праці в професійному спорті не відзначається системністю та послідовністю викладених положень. Існує необхідність у сучасному, дієвому й адекватному правовому регулюванні трудових відносин, яке неупереджено покаже, що його дієвість у професійному спорті є значним кроком у розвитку правової, соціальної держави.

Трудовий договір зі спортсменом поєднує елементи трудового та цивільно-правового регулювання: поряд із традиційними трудовими обов'язками він містить зобов'язання щодо участі в спортивних заходах, рекламі, взаємодії зі спонсорами. Професійний спортсмен виконує функції, що значною мірою відрізняються від праці інших категорій працівників. Він зобов'язаний підтримувати високий рівень фізичної форми, дотримуватися режиму тренувань, брати участь у змаганнях, виконувати вимоги тренера. Хочемо наголосити, що надзвичайно актуальною залишається проблема законодавчого регулювання правовідносин у сфері праці, бо як свідчить існуюча практика, українські спортсмени з високим рівнем спортивної майстерності часто реалізують себе в інших країнах. Відтак, щоб забезпечити гідні умови праці для професійних спортсменів в Україні держава має забезпечити їх соціальними правами й гарантіями в повному обсязі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
- [2] Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- [3] Туряниця О. О. Права професійного спортсмена в Україні: конституційно-правове регулювання. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/03/24.pdf>
- [4] Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Дод. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/322-08>
- [5] Ткалич М. Правова природа та особливості укладання контракту про спортивну діяльність. URL: <http://apdp.in.ua/v51/53.pdf>
- [6] Nesterovych O. Legal status of a professional athlete: normative definition and problems of regulation. URL: <https://journals.uran.ua/journal-vjhr/article/view/336833/325447>
- [7] Кампі О. Ю. Трудові відносини у професійному спорті. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1e87d261-29c3-43b2-bb30-04726f0e86b9/content>
- [8] Begović M. Specificity of Employment Relations in Sports: Lessons from the National Context. URL: https://www.entsportslawjournal.com/article/1761/galley/5323/view/?utm_source=chatgpt.com

REFERENCES

- [1] On Physical Culture and Sports: Law of Ukraine (1993, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
- [2] Constitution of Ukraine (1996, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- [3] Turyanitsa, O. O. *The Rights of a Professional Athlete in Ukraine: Constitutional and Legal Regulation*. Retrieved from <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/03/24.pdf>
- [4] Labor Code of Ukraine (1971, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/322-08>
- [5] Tkalich, M. *Legal nature and peculiarities of concluding a contract for sports activities*. Retrieved from <http://apdp.in.ua/v51/53.pdf>
- [6] Nesterovych, O. *Legal status of a professional athlete: normative definition and problems of regulation*. Retrieved from <https://journals.uran.ua/journal-vjhr/article/view/336833/325447>
- [7] Kampi, O. Yu. *Labor relations in professional sports*. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1e87d261-29c3-43b2-bb30-04726f0e86b9/content>
- [8] Begović, M. *Specificity of Employment Relations in Sports: Lessons from the National Context*. Retrieved from https://www.entsportslawjournal.com/article/1761/galley/5323/view/?utm_source=chatgpt.com

Вікторія Ігорівна Шевердіна

Кандидат юридичних наук, старший дослідник

Начальник відділу планування та координації науково-правових досліджень

Національна академія правових наук України

61002, вул. Григорія Сковороди, 70, Харків, Україна

Victoria I. Sheverdina

Candidate of Law, Senior Researcher

Head of the Department of Planning and Coordination of Scientific and Legal Research

National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 70 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7948-1451>

Рекомендоване цитування: Шевердіна В. І. Особливості трудових відносин у професійному спорті. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Том 32. №4. С. 251–259.

Suggested Citation: Sheverdina, V. I. (2025). Features of Labor Relations in Professional Sports. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(4), 251–259.

Стаття надійшла / Submitted: 25/09/2025

Доопрацьовано / Revised: 24/10/2025

Схвалено до друку / Accepted: 18/12/2025